

Közép-Kelet-Európa könyvtárügyei 1993-ban

Az *Institut of Public Finance* (Nagy-Britannia) aggregált helyzetképet festett Bulgária, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Románia, Szlovákia és Szlovénia könyvtárügyéről az 1993. év végére „beállt” adatok alapján. Mivel az 1990. évi adatok alapulvétele az EU-országok könyvtárügyéről már készült hasonló jelentés, lehetőség nyílt a két nagy országcsoportra jellemző paraméterek összehasonlítására is.

1993-ban Közép-Kelet-Európában a GDP 0,14%-át költötték könyvtárakra. Ez a mutató az EU országaiban 1990-ben 0,16%-ot ért el. A közép-kelet-európai ráfordítás pénzben 296,4 millió ECU-re becsülhető, ami 96 905 könyvtári szolgálati hely között oszlott el. Az összállomány 1,255 milliárd könyvtári egységet tett ki, a könyvtárosok száma pedig 180 800 főt. Ezt a hatalmas intézményrendszert 35,6 millió olvasó látogatta, és az év folyamán 684,7 milliónyi állományegységet kölcsönzött.

A ráfordításokból 139,1 millió ECU ment el a személyzet bérezésére, 67,1 millió ECU pedig állománygyarapításra. Noha 1990 és 1993 között nőtt a könyvtárak dotálása, évente kb. 3,3%-kal csökkent a könyvtári szolgáltatások volumene. A járattott folyóiratok száma a szóban forgó négy év alatt évente 7–7%-kal maradt el a kiindulás számosságától.

A *nemzeti* könyvtárakra (ez összesen 28 szolgálati helyet jelent) jutott az összes ráfordítás 10,6%-a. A bennük dolgozók száma 5900 volt, közülük 3500 volt szakképzett. A 70,3 millióra rúgó állományból 300 ezer olvasó 1,3 millió kölcsönzést abszolvált. Az állománygyarapításra 3,9 millió ECU szolgált. A nemzeti könyvtárakban egy-egy állampolgárra 0,42 állományegység jutott, ami némileg több mint a fele annak, ami az azonos EU-mutató értéke. A kurrens folyóiratokat illetően a közép-kelet-európai nemzeti könyvtárak mutatója: 400 cím 1 millió lakosra, az EU nemzeti könyvtárai: 1940 cím 1 millió lakosra. Az összkiadások mutatói: 0,3 ECU 1 lakosra, illetve 1,24 ECU 1 lakosra az EU-országok javára.

A közép-kelet-európai régió *felsőoktatási* könyvtárai 1993-ban az összes könyvtári ráfordítás 6,8%-ában részesültek. Összesen 15 600 alkalmazottjuk volt, közülük kereken 8 ezer a szakképzett könyvtáros. Állományuk 156 millió egységet tett ki, belőle az év folyamán 54,9 millió kölcsönzést teljesítettek a 2,6 millió használó igényének kielégítéséért. Állománygyarapításra 9,8 millió ECU-t fordítottak. Ez a pénz 3 ezer szolgálati helyből álló 436 szervezeti egység között oszlott meg. Egy-egy használóra – szemben az EU felsőoktatási könyvtárainak 168,7 ECU-jével – 7,73

ECU jutott, ami a vásárlóerő paritásának figyelembevételével sem becsülhető többre, mint 17,4 ECU-re. A forgalmi mutatók általában jobbák, mint az EU könyvtáraiban, ami e könyvtártípus közép-kelet-európai fontosságát hangsúlyozza.

A *nyilvános* (közművelődési) könyvtáraknak jutott régiókban a „ráfördítési torta” legnagyobb szelete, konkrétan: 56%-a. 52 900 személyt foglalkoztattak, ezen belül 37 ezer szakképzett munkatársat. 417,7 millió egységnyi állományukból 1993 folyamán 434,7 millió egységet kölcsönöztek 15,3 millió olvasójuk számára. A 28 278 szervezeti egységbe tömörült 35 670 szolgálati hely átlagosan 3740 olvasót szolgált ki – átlagosan 1,87 munkatárs révén. Noha 1990–1993 között évente 10,4%-kal növekedtek a nyilvános könyvtári ráfordítások, a mutatók mindegyike enyhén csökkent. Az EU nyilvános könyvtárainak mutatóival összehasonlítva a régió nyilvános könyvtári mutatóit, a következő paraméterek adódnak: egy lakosra jutó kölcsönzések száma ott: 5,3, itt: 4,2; ezer lakosra jutó olvasók száma ott: 210, itt: 140; az egy lakosra eső összes ráfordítás ott: 9,6 ECU, itt: 1,6 (legfeljebb: 3,6) ECU.

A *szakkönyvtárakról* – az egyes országokban divó más és más értelmezések miatt – körülményes az adatgyűjtés feldolgozása. Általában is, és ebben az esetben is az volt. Ennek ellenére többekéssé megbízható becsléseket lehetett tenni vonatkozásukban is: 5316 szervezeti egységük (ez 5695 szolgálati helyet tesz ki) 1993-ban 10,5%-kal részesült az összkiadásokból. Ez a kategória 11 400 munkatársat foglalkoztatott, 1,9 millió használót szolgált ki a 208,5 milliónyira tehető állományból. A kölcsönzések száma elérte a 28,7 milliót. Az EU országaiban egy-egy szakkönyvtár átlagos állománya 150 ezer egység volt, a mi régiókban 18 600 egység.

Az *iskolai* könyvtárakról ugyancsak bizonytalan és hiányos volt több vonatkozásban is az adatközlés, úgyhogy az alábbiakban következő adatok részben becslések útján alakultak ki. Úgy tűnik, hogy az iskolai könyvtárak használták fel a ráfordítások kb. 12,6%-át. Állományuk 348,1 millió egységre tehető, kölcsönző forgalmuk pedig 168,2 millió egységre. Használóik száma az 51 714 szervezeti egységben 15 millió lehetett. Itt az EU-országok iskolai könyvtárainal nincs lehetőség összehasonlításokra, mivel az ottani felmérés még annyi adatot sem tudott összegyűjteni róluk, mint a közép-kelet-európai.

/LUXOVÁ, J.: Vyběr výsledků mezinárodní knihovnické statistiky. = Čtenář, 50. köt. 6. sz. 1998. p. 172–174./

(Futala Tibor)